

Cultura i Espectacles

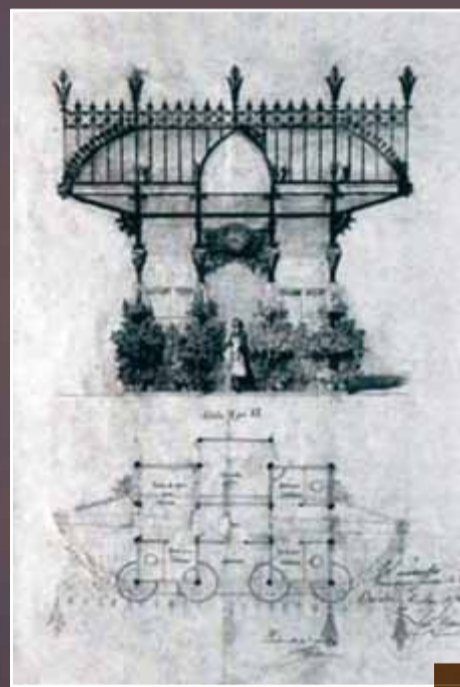
Projectes mai fets

Gravat que reproduceix la monumental idea que tenia Josep Oriol Mestres per al Teatre dels Caputxins

(Institut Municipal d'Història de Barcelona)

Gaudí es va inventar uns quioscos per vendre flors fresques que alhora tenien la funció d'urinaris públics

August Font es va imaginar així el monument a Colom

(Arxiu Col·legi d'Arquitectes de Catalunya)

El Lake Valley Park havia de ser un gran parc d'oci a Vallvidrera

(Arxiu Districte de Sarrià-Sant Gervasi)

Carme Grandas recopila en un llibre infinitat de projectes urbanístics dels últims 200 anys que no s'han dut a terme i que haurien canviat la imatge de Barcelona

La ciutat imaginada

Maria Palau
BARCELONA

Barcelona hauria pogut tenir uns urinaris públics dissenyats per Gaudí, un teatre monumental a la plaça Reial i un parc d'atraccions a l'última a Vallvidrera. Cap d'aquests projectes es va tirar endavant, entre molts altres que, millor o pitjor, haurien modelat una imatge diferent de la ciutat.

La historiadora de l'art Carme Grandas ho aborda en el llibre *La Barcelona desestimada. L'urbanisme de 1821 a 2014* (editorial Àmbit). Grandas ha teixit el relat desconegut de la Barcelona que s'han

imaginat arquitectes, escultors, mestres d'obres i enginyers que mai van arribar a veure realitzades les seves idees. Ha furgat en els arxius i ha desenterrat infinitat de propostes fallides de tota mena, des de mobiliari urbà fins a grans plans d'escala metropolitana.

El Gaudí que fa ciutat

No, no es van fer els urinaris que un jove Gaudí va definir en paper al voltant del 1880 després de rebre un dels seus primers encàrrecs privats. S'havien de repartir per tota la ciutat i tenien una altra funció: també eren uns quioscos per vendre flors fres-

ques. Ben segur que en la Barcelona massificada dels nostres dies haurien tingut una gran utilitat.

El cas és que, per aquells mateixos temps, l'arquitecte ja se'n va endur una altra, de carabassa: tampoc es va construir el primer grup de fanals que haurien funcionat amb electricitat (fins aleshores tots anaven amb gas) i que s'haurien d'haver col·locat al passeig de Colom. La comanda la hi va fer l'Ajuntament, però a última hora es va fer enrere per la despesa que suposava fabricar uns artefactes de ferro de fosa que superaven els 20 metres d'alçària.

"Jo reivindico el Gaudí que treballa per modificar la ciutat, el Gaudí que vol fer ciutat", apunta Grandas, i en aquest sentit un projecte molt interessant que ha estudiat és el que va concebre per a la plaça del Rei. "El 1907, Puig i Cadafalch li va demanar que s'encarregués de dissenyar un monument en homenatge de Jaume I en el marc del setè centenari del naixement del rei. Gaudí va anar molt més enllà d'una estàtua tradicional i va planificar una profunda renovació urbanística amb la qual es recuperava la imatge medieval de l'espai. Va tenir una idea molt moderna: el mo-

nument era la mateixa plaça del Rei", revela l'autora de la publicació.

"Va ser la primera i única vegada que els dos arquitectes es van implicar en una mateixa qüestió professional. Em va sorprendre que Puig i Cadafalch elogiés públicament la figura i l'obra arquitectònica de Gaudí: «És un geni i farà una obra genial...»", subratlla Grandas. Tot i que sí que se'n va posar la primera pedra, la iniciativa es va diluir. "Però Gaudí va ser visionari, perquè algunes de les seves solucions es van aplicar temps després, quan va començar la transformació d'aquell entorn."

Gaudí té encara una altra cosa a dir en el llibre de Grandas, i és que li hauria tocat el rebre de valent si s'hagués fet efectiu el trasllat del zoo al parc Güell, com estava previst en la postguerra. Segons els plànols, s'hauria destruït el calvari de les Tres Creus.

El Lake Valley Park

Del curiós expedient del Lake Valley Park —ens n'ha quedat un bonic esbós del 1907—, també se'n va acabar rescatant una, d'idea, cent anys després: la del passeig mirador a Vallvidrera. És clar que tota la resta sí que va ser un fracàs sonat. El somni del seu promotor era obrir un centre

L'APUNT

Sant Jordi i el llibre infantil

Jaume Vidal

Deia Montse Ayats, presidenta de l'Associació d'Editors en Llengua Catalana, en la passada edició de la fira del llibre infantil i juvenil de Bolonya, que "tan important és la projecció externa dels nostres autors com que a Catalunya es comenci a prendre seriosament el llibre als més joves". Ayats es referia al fet que ni als escriptors infantils se'ls considera prou escriptors, ni a la lite-

ratura juvenil, prou literatura. Diumenge vinent arriba Sant Jordi i serà bon moment per avaluar quin ha estat el primer impacte de la gran presència catalana a la fira italiana. Veurem si les editorials aposten també pels autors infantils –i aquí no estem parlant de Mortadelo– a l'hora d'organitzar les signatures. I si es para més atenció en el llibre infantil.

Dues propostes de gratacels per al recinte de l'Exposició del 1888, de J. Lapierre i P. Falgués

Una solució per a la plaça de Catalunya, de Pere Falgués

(Arxiu Giacomo Alessandro)

Sobre el paper ja estava planejat el trasllat del zoo al parc Güell

(Arxiu Col·legi d'Arquitectes de Catalunya)

lúdic on faria conviure una sèrie d'atraccions (un gran globus, casetes de tir al blanc, cavallets i una muntanya russa) i una àrea esportiva per practicar tennis i futbol o fer gimnàs. "Hi va haver un xoc d'interessos particulars i no es va concretar res", explica Grandas.

Gratacels d'impacte

De raons per les quals molts plans no s'han pogut desplegar, n'hi ha diverses, però l'econòmica sol ser gairebé sempre la més determinant. La falta de calerons i, per descomptat, una tecnologia encara primigènia, van impedir que s'aixequessin els primers gratacels de la ciutat a recer de l'Exposició Universal del 1888. N'hi havia un, de 200 metres, que havia de ser de fusta, i no se'n va veure gaire clara la resistència. Es coneixia com a torre Lapierre i era estèticament impactant. Grandas detalla que havia d'oferir diversos serveis, com restaurants i cafès.

En van sorgir d'altres, d'esbossos de gratacels, i un, el que es va batejar com a torre Carbonell, as-

pirava a ser més alt i tot que la torre Eiffel de París (de 300 metres). N'hauria fet 350 i s'hauria construït íntegrament de ferro.

El teatre dels Caputxins

Tampoc va prosperar uns anys abans l'immens teatre que l'arquitecte Josep Oriol Mestres hauria volgut edificar al solar que va quedar lliure arran de l'enderroc del desamortitzat convent dels Caputxins. En un gravat del 1844, s'aprecia la riquesa escultòrica de la façana principal d'aquest equipament, amb capacitat per a 3.500 persones. És obvi que la imatge de la plaça Reial hauria estat una altra.

Els debats que va generar aquest buit urbà donen molt de joc, i se'n desprenen sucoses anècdotes, com la del monument que s'havia d'erigir en homenatge del rei Ferran II d'Aragó. L'autor, el valencià Josep Piquer, va deixar fet un guix del monarca muntant a cavall que mai es va traduir en bronze, però que, davant la visita imminent d'Isabel II a Barcelona, es va pintar a corre-cuita de manera que sí

que ho semblés, que l'obra estava feta de bronze.

Escultures maleïdes

N'hi ha hagut moltes més, d'escultures públiques en recordança de personalitats i fets històrics marcadament per la mala sort, com la que el 1917 ja tenia al punt de caramel l'escultor Miquel Blay dedicada al president republicà Francesc Pi i Margall, un tros de monument que sempre va trobar algú o altre que hi posés pals a les rodes i que anys més tard va acabar reduït a un trist medalló.

Segurament, la més maleïda de totes és la que es va intentar construir per retre tribut als herois de les gestes bèl·liques al nord d'Àfrica. Es va convocar un primer concurs just acabada la guerra, el 1860; es va repetir el 1874 i, per increïble que sembli, el 1910 encara es va provar una tercera vegada, de nou sense èxit. Tampoc es pot dir que el monument a Jacint Verdaguer fos bufar i fer ampolles. Des que es va decidir fer-se (1902) fins que es va inaugurar (1924), van passar dues dècades de topades. Gran-

das examina en el seu llibre alguns dels projectes que es van descartar. El personatge era controvertit, però certament popular, perquè es van presentar prop de 40 propostes, un registre mai vist.

Res per a José Antonio

Déu n'hi do també la concurrència en algun dels concursos que es van convocar després de la Guerra Civil per omplir la ciutat d'homenatges als ídols del règim. "Val a dir que Barcelona va ajornar l'execució d'aquestes obres", assenyala Grandas. I fins i tot n'hi va haver una que no es va acabar fent: la que havia de venerar el fundador de la Falange, José Antonio Primo de Rivera. S'ha conservat un esbós de Robert Terrades en què el monument –que havia d'anar a l'avinguda de Josep Tarradellas– s'imposava com un solemne escenari per a la celebració d'actes.

No amb Franco

És clar que no tots els artistes s'hi van posar bé per ser associats amb la dictadura. Joan Rebull es va negar en rodó a construir un

obelisc de 24 metres a les bateries antiaèries Bonavista de Montjuïc quan va saber que seria inaugurat per Franco. Rebull va ser noble, però, per ser justos, la ciutat no es va perdre gran cosa: "L'obra hauria estat un bunyol", diu Grandas fent broma.

De tota la llarga nòmina de projectes truncats que ha recopilat, no té cap dubte de quins són els que més pena li fa que no es tiessin endavant: "Molts del Gatepac. En pocs anys van desenvolupar una sèrie de propostes molt ambicioses per a la millora de la vida de les persones. Però no van tenir ni temps ni diners."

Els punts més calents

La Barcelona desestimada no és només un llibre de la ciutat que no va poder ser, sinó també de la ciutat que a empentes i rodolons ha acabat sent –en alguns casos, encara ara a mitges–. És el que Grandas anomena "els punts calents" de la ciutat. Com la plaça de Catalunya: "Des del punt de vista urbanístic, no va néixer com una plaça. És una cruïlla de camins i s'acaba generant

una plaça sense ser-ho. Serà sempre un forat negre." I la plaça de les Glòries, "una altra cambra dels mals endreços des del primer dia, perquè aquest sí que havia de ser l'epicentre de la ciutat, i amb tota la lògica, segons el pla Cerdà, però mai es va entendre."

I l'Hermitage?

Grandas treballa a l'àrea d'Urbanisme de l'Ajuntament des del 1983, i per als projectes de l'últim tram de la història no ha hagut de remenar cap arxiu. Ho té tot al cap. Entre les frustracions recents, hi sobresurt l'edifici conegut popularment com "el vel de la núvia", que l'arquitecte Frank Gehry va presentar el 2004 per a l'estació de la Sagrera (un altre espai candent en l'urbanisme barceloní). Grandas dedica les últimes línies del treball a un edifici actualment controvertit, el que hauria de donar cabuda al Museu de l'Hermitage, i sobre el qual sobrevolen molts enigmes. Qui sap si d'aquí a un temps figurarà en una llista renovada de la Barcelona que finalment es va desestimar. O no. ■